

FOLYÓIRATUNK ELÉ

A kilencvenes évek elején Ujváry Gábor egyik kettős könyvismertetését az alábbi szavakkal kezdte: „Az Egyetemtörténet kutatása rendkívül háttérbe szorult az utóbbi fél évszázadban Magyarországon. Míg a nyugat-európai egyetemek mindig is nagy gondot fordítottak intézményük múltjának tudományos igényű feltárására, hajdan élt nevesebb professzoraik életművének megismertetésére és terjesztésére, addig hazánkban az 1940-es évektől a kötelező, általában meglehetősen alacsony színvonalú évfordulós megemlékezéseken, valamint az egyetemi »haladó mozgalmak« – jelentőségüket messze meghaladó – bemutatásán-értékelésén kívül alig-alig jelent meg valóban szakszerű, eredeti források tanulmányozásán alapuló, adataiban megbízható egyetemtörténeti munka.”¹

Természetesen fenti kijelentésekben már megfogalmazásuk idején is volt némi túlzás, de – végigtekintve az elmúlt két évtized hazai felsőoktatás-történeti irodalmán – örömmel érzékelhetjük, hogy a kritika ma már nem állná meg a helyét. Ma is vannak természetesen hiányosságok, *terrae incognitae* a hazai felsőoktatás történetében, melyek felnövekvő kutató-nemzedékek számára jelentenek még elfoglaltságot, egyetemi és más levéltárainkban feltáratlan források tucat-folyómétereinek várnak feltárára és értékelésre, de bizonyos az, hogy az utóbbi évtizedekben a hazai (kárpat-medencei) tudományos törekvések (újra) megtalálták az összeköttetést a felsőoktatás-történetírás fő vonulataihoz. Ezt mutatják azok a kiadványsorozatok, melyekkel az utóbbi években a hazai egyetemi levéltárak jelentkeztek.²

Elsősorban az egyetemi szaklevéltárak kialakítása volt az a döntő momentum, ami a hazai egyetemtörténeti kutatások „reneszánszához” és megújításához hozzájárultak. „Az egyetemi levéltárak nemcsak az egyetemi forrásanyag őrzőhelyei, hanem egyben az egyetem- és tudománytörténeti kutatások központjai, illetve koordinálói.”³

Szakmai körökben közismert tény, hogy a „jelentősebb múlttal bíró egyetemeink közül már csak Debrecen nélküli a saját levéltárát. Itt a 2012-ben esedékes centenáriumi megemlékezések nyújtanak jó alkalmat a történeti iratanyag sorsának rendezésére.”⁴

1 UJVÁRY Gábor, *Fejezetek az ELTE történetéből, 11-12. kötet*, Magyar Könyvszemle (1991/1-2), 167.

2 Áttekintésükre vö. Kiss Márton, *A Magyar Felsőoktatási Levéltári Szövetség és az egyetemi levéltárak kiadványsorozatai*, Levéltári Szemle (2008/2), 21-27.

3 VARGA Júlia, *Ötven éves az Eötvös Loránd Tudományegyetem levéltára*, Levéltári Szemle (2008/2), 37.

4 ZSIDI Vilmos, MOLNÁR László, *Az egyetemi levéltárak hazai kialakulása, fejlődése*, Levéltári Szemle (2008/2), 13.

Utóbbi kijelentésnek mindkét része reális: valóban nincs elkülönült egyetemi levéltára az integrált Debreceni Egyetemnek, és valóban – mint ahogyan a megelőző rektori köszöntőben is olvashattuk – az Egyetem vezetése fel kívánja használni az Egyetem törvényi alapításának századik évfordulóját arra is, hogy intézményünk az Egyetemi Múzeum keretében létrehozza Kézirattárát, amelyben elhelyezésre és feldolgozásra kerülhetnek az egyetem történetének írásos emlékei is.⁵

Utóbbi szándék mégsem enyhíti azt a paradoxnak tekinthető helyzetet, hogy folyóiratunk megindításával éppen egy olyan egyetem vállal – hitünk szerint – úttörő szerepet a felsőoktatás-történeti kutatások hazai színpadán, amelynek nincs elkülönült levéltára és kiadványokkal is talán történeti jelentőségénél és aktuális lehetőségeinél kisebb mértékben jelentkezett.⁶ A válasz benne foglaltatik a dilemmában: talán éppen ezen „adósság” felismerése lehet alap arra, hogy törekvéseink egy ilyen új kezdeményezés, egy „országos nyitottságú” elektronikus egyetem-történeti folyóirat megalapítása felé terelték a kezdeményezőket.

De melyek is voltak az elhatározás legfontosabb motívumai?

pro primo – Egyetemünk polgárai, s a szakmai közvélemény számára nyilvánvaló, hogy a centenáriumi előkészületek egyik fontos részét kell képezze, az Egyetem száz éves történetének modern feldolgozása. Elsődlegesen ezen munkálatok előkészítéséhez kíván a folyóirat színvonalas fórumot biztosítani és az Egyetemünk történetével kapcsolatos kutatásokat ezáltal is támogatni. Az elmúlt száz év történetének sokszínűsége csak széles bázisú kutató munkával tárható fel, nem lehet pusztán néhány kutató – bár elszánt – munkájára várni.

pro secundo – Az Egyetem történetének feltárása során támogatni kívánja az Egyetem (és más felsőoktatási intézmények és kutatóhelyek) oktatóinak és kutatóinak interdiszciplináris együttműködését, a társadalom- és természettudományok képviselőinek együttműködését, aláhúзва, hogy az egyetemi gondolat mögött az oktatás és a tudomány történetileg kialakult, sok tekintetben összenőtt szociális és kulturális rendszere áll, mely gondolatnak a Debreceni Egyetem is kiemelkedő részese Magyarországon és Európában. Fontos célkitűzésünk továbbá Egyetemünk hallgatóinak és fiatal oktatóinak olyan megjelenési lehetőséget biztosítani, ami legmagasabb tudományos igényeknek is megfelel és ezzel támogatni őket tudományos előmenetelükben.

5 A Debreceni Egyetem Szenátusának 19/2009 (VI. 25.) határozata

6 A debreceni felsőoktatási intézmények történetével kapcsolatos irodalom válogatott bibliográfiájáról képet kaphatunk a *Debrecen története, 7. kötet: Debrecen helytörténeti irodalma – válogatott bibliográfia*, szerk. BÉNYEI Miklós, Debrecen, 2002 megfelelő fejezeteiből.

pro tertio – Ugyanakkor a folyóirat nem kívánja a Debreceni Egyetem történetét elszigetelten vizsgálni, hanem a magyarországi, kárpát-medencei és európai oktatás- és tudománytörténeti összefüggések megjelenítésének is fórumot kíván biztosítani korszakhatárok nélkül. Ezzel azt a küldetést is magára kívánja vállalni, hogy egy olyan interdiszciplináris kutatási terület eredményeinek adjon periodikus megjelenési lehetőséget, amely hazánkban eddig még nem rendelkezett önálló tudományos folyóirattal, annak ellenére, hogy valamennyi diszciplína oktatás- és tudománytörténetének vannak rendkívül fontos eredményei az utóbbi évtizedekben. Remélhetőleg az eljövendő hazai egyetemtörténeti kutatások egyik kikristályosodási pontjává válhat a folyóirat a következő években.

pro quarto – Előbbiek tükrében szerény lehetőségeinket fel kívánjuk kínálni minden magyarországi és határon túli, magyar és nem magyar anyanyelvű kutatónak, aki a tágabb értelemben vett felsőoktatás-történet területén tanulmányokat, rövidebb kommentált forrásokat, adattárakat kíván a szakértő és „laikus” közvélemény elé tárni. Szeretnénk, ha folyóiratunkat mind időbeni, mind térbeni, mind módszertani nyitottság jellemezné a hazai felsőoktatás-történeti kutatások legtekintélyesebb „aktorainak” szakmai felügyelete alatt.

A kezdő folyóiratok elkerülhetetlen sajátossága szerint az első számot egy szűkebb szerzői kör tanulmányai és forrásközlései képezik, melyek csekély kivétellel az elmúlt száz év debreceni egyeteméről adnak mozaik-képet. Reméljük, hogy már a következő szám írásai mind tematikájukban, mind szerzőikben túlmutatnak majd a „maradandóság városának” határain.

A szerkesztők